

Det kongelige klima- og miljødepartement

Vår ref.: 2024/13998-3

Deres ref.: 23/5569

Dato: 05.02.2024

23/5569 innspill til natur- og klimameldinger

Akershus fylkeskommune takker for muligheten til å komme med innspill til stortingsmeldingene for natur og klima. Utfordringene for klima og naturmangfold krever systematisk handling i hele samfunnet og på alle forvaltningsnivå. Det er derfor viktig at det kommer tydelige føringer fra nasjonalt hold.

Vi velger å fokusere mest på innspill til natur i denne omgang. Utdypende innspill til klima vil komme i forbindelse med høring av Klimautvalgets NOU-rapport i februar 2024. Vi prioriterer derfor spørsmålene 1, 3 og 6 i vår uttalelse her:

Spørsmål 1: Når vi i 2050 har nådd natur- og klimamål, hva er de tre viktigste grepene som ble gjort i dag for å komme dit?

- Gjennomgående samfunnsendringer** – De to store globale krisene for natur og klima må håndteres sammen og samtidig. Velfungerende økosystemer er essensielle for å bremse klimaendringer, og vi må bremse klimaendringer for å bevare naturmangfoldet. Håndtering av krisene krever raske, gjennomgripende og varige samfunnsendringer som må skje samtidig og koordineres på tvers av sektorer og forvaltningsnivå og ta utgangspunkt i planetens tålegrenser. Det er spesielt to store systemiske samfunnsendringer som vi vil fremheve: 1. Overgangen fra et lineært til et sirkulært økonomisk system og 2. Overgang til et effektivt energisystem basert på fossilfrie energikilder.
- Virkemidler og insentiver for å hindre nedbygging av areal** – Endringer i arealbruk, både i form av inngrep, nedbygging og gjengroing, fører til endring og fragmentering av arters leveområder og økt klimagassutslipp. For å løse dette er det viktig å få på plass virkemidler og insentiver raskt, herunder blant annet mer øremerkede midler til natur- og klimatiltak

Rådsområde for:PKKM plan, kulturminner, klima og miljø

Postadresse: Postboks 1200 Sentrum, 0107 OSLO

Besøksadresse: Galleri Oslo Schweigaards gate 4, 0185 OSLO

Telefon: 22 05 50 00

E-post: post@afk.no

Internett: www.afk.no

Org.nr.: 930580783

og omgjøring av subsidier som skader disse hensynene. Det er videre behov for et tydeligere regelverk som ivaretar natur, samt konsekvensen av eventuelle brudd på lovverket. Krav til bedre dokumentasjon og helhetlige prosesser rundt endret arealbruk må strammes inn gjennom plan- og bygningsloven og sektorlovverk. Det må et tydeligere «forurensar betaler»-prinsipp inn også i arealpolitikken. Uunngåelig nedbygging av natur må følges naturlig av restaurering av tilsvarende natur, i henhold til arealnøytralitetsprinsippet.

- 3. Endring av forbruksmønster** - Hvordan, hvor mye og hva vi forbruker som innbyggere, i næringslivet og i det offentlige, har betydning for arealpress og forbruk av naturressurser – og for klimagassutslipp globalt. All politikk og alle beslutninger må ta utgangspunkt i at ressurser er knappe. Offentlige innkjøp med strenge klima- og miljøkrav spiller en nøkkelrolle. Vi må samtidig legge til rette for en aktiv delingsøkonomi, med gjenbruk og ombruk for innbyggere, og sirkulære verdikjeder i næringslivet. Endringene må underbygges og forsterkes ved hjelp av informasjonskampanjer og kunnskapsformidling.

Det er viktig at alle får eierskap til omstillingene som kreves og føler et ansvar for å bidra. Medvirkning og innbyggerinvolvering spiller en viktig rolle. Vi må heller ikke glemme at helse- og miljøarbeid henger tett sammen. Å sikre god helse, at folk lever gode liv, med tilgang til natur nær der folk bor, er sentralt for FNs bærekraftsmål. I den forbindelse er det viktig å ivareta områdene som er kartlagt som særlig viktige og viktige friluftslivsområder. I Akershus har 20 av 21 kommuner gjennomført denne kartleggingen. Sterk befolkningsvekst og utbygging legger stort press på naturverdiene i vår region. Samordnet regional areal- og transportplanlegging kan redusere reisebehov og samtidig bidra til levende lokalsamfunn.

Spørsmål 3: Arealbruksendringer er en stor utfordring både for natur og klima. Hva bør meldingene legge frem for å sikre at arealbruken fremover bidrar til at vi når natur- og klimamålene?

Kommunal sektor har en nøkkelrolle:

- **Kommunenes rolle** – For å løse problemstillinger rundt nedbygging av natur, har kommunene våre en nøkkelrolle. Kommunene må gis nødvendige ressurser for å klare den jobben. Hva trenger lokaldemokratier for å kunne ta bedre hensyn til klima og natur? Plan- og bygningsloven må styrkes for å oppnå mål i naturavtalen. Plankompetanse og naturkompetanse må styrkes i kommunene, og eldre utbyggingsplaner som ikke er realisert må jevnlig tas opp til ny vurdering.

- **Fylkeskommunens rolle** – Fylkeskommunene har en viktig rolle som regional samfunnsutvikler, i regional planlegging, og som koordinator, veileder og støtte for kommunene. Denne rollen bør styrkes. Vi har mange partnerskap som involverer aktører som er viktige for å nå klimamål og målene i naturavtalen. Fylkeskommunen kan spille en viktig rolle for å iverksette felles tiltak, herunder blant annet, koordinering av innsats for Oslofjorden, innhenting av naturkunnskap og utvikling av arealregnskap. Statsforvalterens og fylkeskommunens rolle som høringsinstans og regional planmyndighet bør styrkes.

Innføre **areal- og naturregnskap og arealnøytralitet** – Arealregnskap og naturregnskap vil bli viktige verktøy for å gjøre helhetlige vurderinger rundt disponering av areal. Akershus fylkeskommune med samarbeidspartnere arbeider for tiden med å utarbeide kartbaserte arealregnskap. Det er likevel viktig å minne om at dette er et verktøy, som må tas i bruk og hensyntas i beslutningsprosesser for å ha en reel betydning. Det bør så raskt som mulig utvikles omforent metodikk for naturregnskap til bruk i alle kommuner i Norge.

Stadig flere kommuner vedtar arealnøytralitet i sin arealforvaltning. Arealnøytralitet bør vurderes som et prinsipp i alle kommuner. En entydig definisjon og retningslinjer for gjennomføring må på plass.

Konsekvensutredninger – I arbeidet med å innhente kunnskap om naturmangfold og klima i konsekvensutredninger i planprosesser, må bestilleransvaret flyttes. Båndene mellom utbygger og kartlegger må brytes for å sikre troverdighet i kartleggingen. Det bør utredes om fylkeskommunene kan ha ansvaret for bestilling av utredninger og hvilke ressursbehov som trengs for å overføre dette ansvaret til fylkeskommunen.

Det må avsettes mer ressurser til **arts- og naturtypekartlegging**, samt forskning og kunnskapsinnhenting både til lands og til havs. Skal en nå målet om 30 % vern av hav og landområder, må det settes av mer midler og arbeidet må oppskaleres.

Det er behov for **systematisk restaurering** av viktige og sårbare naturområder, herunder Oslofjorden, våtmarks- og myrområder og kulturlandskap, samt gjenåpning av bekker:

- **Oslofjorden.** Vi mener det må prioriteres virkemidler for å reetablere taeskog og ålegraseng, rense nitrogenutslipp fra menneskers virksomhet, og for å redusere overgjødsling og partikkelforurensning fra jordbruket. Akershus fylkeskommune vil intensivere oppfølgingen av «Helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden».

Fylkeskommunen bør ha et stort kompetansemiljø innen vannforvaltning, og kan være en verdiøkende samarbeidspartner med NIVA, Oslofjorden Friluftsråd, Oslofjordrådet, Miljødirektoratet, kommunene og de andre fylkeskommunene som sogner til fjorden. Akershus fylkeskommune ønsker å ta lederrollen i dette arbeidet.

Fylkesrådet mener det må bevilges betydelige midler over statsbudsjettet til å ruste opp kommunenes avløpsrensplanlegg. Oslofjorden er et nasjonalt anliggende, hvor alle som forurensere, inkludert staten, må være med og betale om vi skal kunne friskmelde fjorden. Et forpliktende samarbeid mellom alle forvaltningsnivåer, næringslivet og Oslofjordrådet kan skape gode, varige løsninger.

Friluftslivet langs sjøen må sikres. Fylkeskommunen vil arbeide for et sammenhengende og forbedret kyststinnett, og bidra til streng praktisering av plan- og bygningslovens forbud mot bygging i strandsonen. Fylkeskommunen ønsker at det lages større vernesoner i Oslofjorden der fangst og fiske er forbudt frem til et sunt liv i fjorden er gjenopprettet. Opprettelse av flere reservater kan være aktuelt, for eksempel for hummer og fisk, og bygging av rev og ålegressenger.

Akershus fylkeskommune har i 2024 satt av 25 millioner kroner for å opprette et Oslofjordfond. Det skal være et virkemiddel for å løse utfordringer innenfor klima, miljø, natur og friluftsliv generelt og Oslofjorden spesielt.

- **Våtmark.** Høyproduktive våtmarksområder langs kysten og i ferskvann utgjør små arealer, men er viktige oppvekstområder for en rekke arter, og rasteplasser for trekkfugl. Samtidig er slike områder bygd ned gjennom mange år. Det bør rettes innsats for å reetablere slike økosystem der dette er mulig.
- **Myr.** Mye myr i Akershus er grøftet og dermed gått fra å ta opp til å slippe ut klimagasser. Grøfting er ofte gjort for å etablere skog, ofte med svært dårlig effekt. Innsats for å fjerne grøfter og reetablere myrdynamikken bør prioriteres. Dette vil gi gevinst både for natur og klima. Akershus fylkeskommune vil arbeide for at myr og våtmark ikke dreneres, nydyrkes eller bygges ned. Det bør innføres et nasjonalt forbud mot nedbygging av myr.
- **Kulturlandskap.** Ravinelandskapet på marin leire i Akershus er globalt en svært sjelden landskapsform med store naturverdier. Ravinelandskapet ligger i områder med stort utbyggings- og arealpress, og er viktig som beiteareal i jordbruket. Virkemidler bør settes inn for å restaurere og sikre tiltak i kulturlandskapet.
- **Bekkeåpning.** Åpning av bekker er viktige tiltak både for naturmangfold, friluftsliv, og overvannshåndtering i tettbygde strøk.

Spørsmål 6: Hva trenger kommuner, næringsliv og andre av kunnskap og virkemidler for å ivareta naturen bedre i denne regionen?

Bærekraftig næringsutvikling. Fylkesrådet mener samfunnet skal bygges nedenfra, ved å utvikle de nære fellesskapene og sikre maktspredning i samfunnet. Skal vi nå klima- og naturmålene våre må vi sette næringslivet i stand til å utvikle fremtidens løsninger. Da er vi avhengige av investorer, ambisiøse bedriftsledere og fremoverlent politikk. Det statlige virkemiddelapparatet som for eksempel Enova og Innovasjon Norge må støtte opp om grønn næringsutvikling som tar hensyn til klima og natur.

Landbruket må legges om for å bli mer bærekraftig og hensynta natur og klima. Samtidig må vi forvente å ivareta dagens fire hovedmål for landbruk. Regjeringens landbrukspolitikk har hovedmål om: – Matsikkerhet og beredskap. Et absolutt jordvern er viktig for å sikre dette. – Landbruk over hele landet, der jord og beiteressurser skal tas i bruk – Økt verdiskaping, med vekt på innovasjon, teknologi og økt produktivitet – Bærekraftig landbruk, med lavere utslipp av klimagasser.

Landbruket må tilføres sterkere insentiver for økt bruk av klimavennlig og framtidrettet teknologi. For å få til nødvendig omlegging må matproduksjon i nytt regime oppnå høyere priser og inntekter enn det vi ser i dag. Dette for bla å hindre naturødeleggelser og få en felles holdning til naturmangfold og klimagassutslipp framover.

Avslutningsvis vil vi peke på at arbeidet med stortingsmeldingene må gjennomgående ha et bevisst forhold til at virkemidler og tiltak for klima og natur kan innebære **målkonflikter** som må problematiseres og løses. Dette gjelder blant annet avveining mellom arealbruk til energiproduksjon og naturbevaring.

Man må like fullt påse at de kommende stortingsmeldingene **forplikter alle sektorer** nasjonalt, regionalt og lokalt.

Vennlig hilsen

Solveig Schytz
Fylkesråd for plan, kulturminner, klima og miljø

Kjersti Bakkebø Fjellstad
Seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent